

~~XXXV~~

353.

1.

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

353

Uppt. av Ivan Green
efter Gertrud Andersson
i Tottarps socken
Barn härad Skåne

Anmärkingar: Den, som be-
rättat detta, är en
gammal gumma på 82 år
Julfirande i
Tottarps sn.
(8 sid)

Julfirandet i min hembygd för 50 år sedan.
Julen, vilken firas till minne av Jesu födel-
se, är den största högtid, som vi hava. I farfars
och mormors ungdom var den emellertid högtid-
ligare än i våra dagar.

I min mormors barndom börjades förbe-
redelserna till julen omkring den 12 dec. Då
bakades s. k. sursött och solkakor. Emedan det
höll sig så länge, bakades sursött redan då.
Solkakor bakades i form av alla slags djur så-
som hästar, kor, grisar, höns m. m.. Dessa sol-
kakor skulle gömmas till våren, vilka då skul-
le söndersmulas och strös ut över fälten. På
grund härav, skulle skörden bli god. (8 sid)
En åtta dagar före jul börjades jultöket

Q 2.

på ullvar, och de sista dagarna fick man t. o. m. ta matten till hjälp. Nu slaktades jultgrisen, stöptes gjus, bryggdes öl, bakades än en gång och så kom rengöringen till sist, vilket gjordes riktigt omsorgsfullt.

En morgon vid ke tiden hördes skrik från togen. Det var far själv, som slaktade den större, fete grisen, ett par får och några gäss. Då fick mor och pigorna brått med att laga till grisen, koka julsylta, blodkorv och leverkorv.

Sedan bryggdes öl, svagare och starkare. Fat-tig som rik skulle då utbyta det svagare ölet mot det starkare jultölet. Jultölet "tvitnades" på flaskor eller också slags det på den riktiga jultunnan.

På kom gusstöpsningen. Då stöptes prä-sor, grenfjus och en mängd andra andra sorter. Läskilda gjus, som skulle brinna på julaftonsnatt.

Tre, fyra dagar före julafton bakades det åter. Då bakades sikketakor, vetebröd och så alla sorters jultakor, såsom goaruskakor, klenetter m. fl. Efter detta börjades rengöringen. Det tvättades och skurades både ute och inne. Stlla i gården

Uppt. av Ivar Green

Anmärkingar:

efter Evertud Andersson

i Tottarys socken

Bara härad Skåne

skulle ha sig ett bad t. o. m. drängarna. På många ställen fanns riktiga badrum och sedan alla hade badat hölls värmen ändå i badrummet intill natten, ty de gamla trodde, att någon av de döda kanske kom dit, och även de ville ta sig ett bad.

Så kom dagen innan julaften, lille julaften. Den dagen skulle mor koka allt kött, som skulle förtäras under julen. På eftermiddagen denna dag skulle, om inte badrum fanns på gården, alla drängarna tvättas av pigorna. Ansiktet och överkroppen tvättades och borstades riktigt grundligt. Då var det pigorna, som inte försummade, att "ge betalt för gammal ost." Sedan drängarna badat, byta de om kläder

4
4.
så de äro färdiga, till de skola äta "mörkematen".
När alla kommit in i stugan, tänder mor en
pråsa och far läser bordsbön.

Ku är det den 24. dec, sjätta julafton. Allt
är högtidligt, alla i gården äro högtidskläd-
da. Mor hänger upp väggbonader, pigorna och
barnen hjälpas åt att kläda julgranen. Fram-
 emot aftonen böjar kyrkklockorna ringa. Klo-
kan fem komma drängarna för att äta "mörke-
maten". De önska god jul, och far önskar dem
de samma tillbaka. Mor tänder som vanligt
pråsan, och far läser liksom föregående kväll
bordsbön. "Mörkematen" består i kvätt av, ett par
sorters bröd, det nya svinflottet och leverkorv
eller rökt korv. Efter slutad måltid tar mor
pråsan och går med pigorna ut i köket, för
att tillaga fisken och gröten: Far och drän-
garna bli sittande inne i stugan och pra-
ta om julfirandet i deras barndom, men sam-
talet går högt, och det dröjer inte länge, förrän
de falla i sömn. De sova till vid sex tiden,
då vaknar fördrängen, kallar på de andra
drängarna för att gå ut och ge kreaturen

Uppt. av Ivar Green

efter Evertud Andersson

i Tottarps socken

Anmärkingar:

nattfoder. Dessa får riktigt med foder denna afton. Hästarna få bet have, och man skall inte glömma att ge gässen korn i säll, vilket betyder många gässtingar nästa år. När alla kreaturen blivit fodrade är klockan sju. Drängarna går åter in i stugan. Nu är bordet dukat med alla sorters mat, flera sorters bröd, hemmakärat smör, korv samt varmrätterna fisk och gröt. Då kommer mor och pigorna in. Mor tar den bearmade gjusstaken av järn, tänder de tre gusen, som sitter på denna, och sätter den på bordet. Petan får ingen på hela kvällen inte röra gusen eller flytta gjusstaken, ty skutte ett gus stockna betyder detta dödsfall under det kommande året. Alla sätter sig nu

6.

omkring bordet, far och mor sätter sig vid den översta bordsändan, drängarna på väggfasta bänken utmed den s. k. tabordssidan, pigorna mest vid den andra långsidan och så barnen, som står överst vid denna sida. Far har nu tagit psalmboken och läser en julsalm, därefter läser han bordsbönen. Nu böjas måltiden. Far har band om brännvinsflaskan och bjuder vars ett par beskar på drängarna. Alla äter med god aptit och måltiden varar både länge och väl. När alla äro mätta och glada läser far åter en psalm och en bordsbön. Pigorna dukar av bordet och lekarna böja. Ibland många lekar kan nämnas gömma ringen, låna värme, spänna kyrka, peta ut farmors öga m. fl. Bäst som lekarna jagar höras knackningar på dören. Far sätter till ena pigan, hon skall gå och öppna. In häder utklädda. Den förste är utklädd till bock, en annan har mask på sig o. s. v. De böja visa sina konster och husfolket försöker ta maskerna av dem för att se vem det är. Då bjudes kaffe med doggy eller förytläg-

Uppt. av Ivar Green
efter Perhud Andersson
i Tottarps socken

Anmärkingar:

Skänkt
Bara två
Tottarps
mpt. 1919-20

ning på annat sätt. Sedan gå de till nästa gård, och så fortsätta de hela kvällen. Vid tolv ti- den ätes det åter. Måltiden består då av syl- ta och rödbetor. Ingen får gå, förrän han ätit denna måltid också. Klockan tolv fick ingen gå i stallet, ty då bodde de gamla, att krea- turen fick tungomål över sig, så de kunde tala med varandra. De, som då skulle va- ra i stallet, gick det mycket illa för. Efter slutad måltid gick var och en till sängs. På juldagen voro alla tidigt uppe för att gå till julotta. Innan far satt upp, skulle han ha en besk och en svintasse, och alla drän- garna skulle in i köket och ha var en besk, innan de gick i stallet. Där skulle inte

göddas denna dagen, ej heller dagen efter. På dessa dagarna skulle inte göras mer än som nödvändigt var. Inte heller vatten bars in den dagen. Det skulle vara intagit dagen före, både i stall och kök. När alla kommit från jultabban serverades fukoston, som bestod av fisk och göt. Till gröten hade man denna dag kokt öl i stället för mjölk. Klockan tio voro åter alla församlade i kyrkan på högmässa och vid hemtornsten härifrån äts middag, vilken bestod av svartgrypa och andra rätter. Efter båda juldagarna började de stora gillena.

Åtta dagar efter julafton kom som vanligt nyårsafton, vilken tillbringades på samma sätt. De skjöto ut det gamla året och in det nya. Alla drängarna i byn samtdes denna kväll för att ringa i kyrkan. På nyårsdagen gick man, liksom på juldagen först till otta och sedan till högmässa.

På kettondagen kommo stjärngossarna. 353
Det var drängarna som klädde ut sig och gick omkring med en stor stjärna. Efter kettondagen ansåg man julen vara slut och arbetet börjades åter på allvar.